

Лариса Курносенко

доцент кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук
ОРИДУ НАДУ при Президенті України, к.е.н., доцент

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

У статті аналізуються теоретичні підходи до визначення сутності категорій «інтеграція» та «соціальна інтеграція». Досліджено основні передумови інтеграційних процесів, необхідні для успішного об'єднання територіальних громад в умовах децентралізації. Розкриті закономірності, властивості й ознаки соціальної інтеграції територіальних громад як основи реформування адміністративно-територіального устрою країни. Наведено авторське трактування поняття «соціальної інтеграції об'єднаних територіальних громад».

Ключові слова: інтеграція; соціальна інтеграція; інтеграційні процеси; територіальна громада; децентралізація; соціальна інтеграція об'єднаних територіальних громад.

Larysa Kurnosenko

Associate professor, humanitarian and social-political sciences department,
ORIPA NAPA under the President of Ukraine, PhD in Economic Sciences, Docent

SOCIAL INTEGRATION OF AMALGAMATED LOCAL COMMUNITIES UNDER DECENTRALIZATION: THEORETICAL APPROACHES

The article analyzes theoretical approaches to the definition of the essence of the categories «integration» and «social integration». World practice shows the obvious usefulness of the integrated activities of local government entities as a result of the possibility of jointly solving social problems of local development, resulting in an increase in the level of competitiveness of territories and the quality of administrative services, and an increase in the activity of communities in solving local problems.

Problems of social integration were updated in the works of O. Comte, E. Durkheim, T. Parsons, M. Weber, E. Giddens and J. Habermas. In scientific circles, the concept of «integration» is analyzed from the point of view of the process, or the result of the system; the functions that certain agents perform to ensure the functioning of the system; measures in which members of a social group share similar norms, values, beliefs; measures in which the various parts of the social subsystem in their activities complement rather than contradict each other.

The author's interpretation of the term «social integration of united territorial communities» is an active social interaction of communities in the process of unification based on a normatively guaranteed consensus or communication achieved within a spatial community to coordinate common goals, interests and values in order to solve social issues of local importance.

The main prerequisites for integration processes that are necessary for the successful unification of territorial communities in the context of decentralization: the need and appropriateness of creating integrated management and administration structures; the presence of common interests of the subjects of integration based on: economic interdependence or benefit; cultural identity; territorial proximity; the desire to unite on the basis of voluntary consent, or coercion.

The processes of social integration of communities encompass territorial entities of unequal status, opportunities, and resources and are inevitably accompanied by conflicts.

Given the trends occurring in the sphere of decentralization and transformation of the administrative-territorial structure of Ukraine, social integration acquires the properties of a mechanism by which territorial communities can become capable subjects of self-government.

Key words: integration; social integration; integration processes; territorial community; decentralization; social integration of united territorial communities.

Постановка проблеми

Процес об'єднання територіальних громад в Україні долає труднощі, пов'язані, насамперед, із забезпечення ефективної соціальної інтеграції всіх її мешканців в новоутворену територіально-адміністративну одиницю. Спроможні об'єднані територіальні громади на належному рівні повинні забезпечувати якісний життєвий рівень своїм мешканцям, умови для соціального розвитку та ефективно надання соціальних послуг. А це можливо тільки за умови інтегрованого підходу до здійснення соціального обслуговування населення на рівні громади. Особливо це питання стає актуальним в період створення

об'єднаних територіальних громад низового рівня, в яких громадяни мали б отримувати комплексний пакет соціальних послуг з боку соціальних працівників.

Інтеграційні процеси на рівні територіальних громад є підґрунтям результативного місцевого розвитку. Світова практика демонструє очевидну користь інтегрованої діяльності суб'єктів місцевого самоврядування внаслідок можливості спільного розв'язання суспільних проблем місцевого розвитку, результатом чого є підвищення рівня конкурентоздатності територій та якості адміністративних послуг, активізація діяльності громад у вирішенні місцевих справ.

© Курносенко Л. В., 2019.

В ході реформи децентралізації, під час об'єднання та удосконалення функціонування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, неминуче відбуваються складні інтеграційні процеси, необхідні для успішного розвитку і посилення ресурсної спроможності територіальних громад. Соціальна складова процесів інтеграції найменш досліджена, хоча є ключовою, оскільки людський фактор є визначальним для досягнення головної мети децентралізації – підвищення ресурсної спроможності громад.

Вивчення соціальних аспектів процесів інтеграції територіальних громад є актуальним і необхідним для діагностики стану соціального розвитку та прогнозування викликів, з якими можуть стикнутися громадяни в ході об'єднання, для попередження можливих зустрічних процесів дезінтеграції спільного буття новостворених громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам інтеграції соціальних систем присвячені праці видатних вчених минулого і сучасності: О. Конта, Г. Спенсера, Є. Дюркгейма, Т. Парсонса, М. Вебера, Е. Гідденса, Ю. Хабермаса та інших.

Вперше проблеми соціальної інтеграції були аналізовані в соціології О. Конта і Г. Спенсера. Згідно з О. Конту, кооперація, заснована на поділі праці, виконує функцію підтримки соціальної гармонії та встановлення в суспільстві «загальної згоди». Г. Спенсер виділяв дві сторони будь-якого процесу розвитку: диференціацію та інтеграцію, які забезпечують узгодженість всі більш спеціалізованих інститутів. Е. Дюркгеймом однією з умов виживання та стабільності суспільства розглядалася солідарність, а основною функцією соціальних інститутів він вважав інтегративну. Позиція Дюркгейма ґрунтується на уявленні, згідно з яким дії людей по реалізації громадських інтересів створюють основи соціальної інтеграції, а головним фактором соціальної інтеграції він виділяв моральне виховання і політичну дію [5, с. 342].

Проблеми становлення та розвитку інтеграційних процесів у сучасному місцевому само-врядуванні України досліджують такі науковці та практики, як О. Берданова, Г. Борщ, В. Вакуленко, О. Дудкіна, Дутко, О. Ігнатенко, М. Камінська, В. Мамонова, А. Мельник, В. Негода, В. Погорілко, В. Рубцов, П. Ст хін, Г. Монастирський, В. Тихонов, В. Толкованов, В. Удовиченко, В. Чайка та інші.

У той же час, порівняно з розвиненими зарубіжними країнами, де інтеграційні процеси в місцевому само-врядуванні мають під собою значне наукове підґрунтя, розвинену нормативну базу й практичний досвід, у вітчизняній науці ступінь теоретичної опрацьованості відповідних питань є дещо нижчим.

Мета

Мета статті – теоретичне вивчення проблеми соціальної інтеграції територіальних громад в процесі їх об'єднання в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу

В сучасній науковій літературі поняттю соціальної інтеграції приділяється незначна увага, вченими не розроблено чітко визначеного поняттєвого апарату. Інтеграція здебільшого розуміється як (від лат *integratio* – з'єднання, оновлення, відновлення) процес і результат

(стан) об'єднання в єдине ціле, співіснування раніше розрізнених частин і елементів системи разом, на основі їх взаємодії, залежно від взаємодоповнюваності, в тому числі, як процес гармонізації відносин між різними соціальними групами і результат (стан) їх солідарного співіснування [14, с. 338].

Словник Мерріама-Вебстера дає наступне визначення інтеграції: «Інтеграція – це дія або процес, при якому різні групи об'єднуються на рівній основі в єдине суспільство або організацію». Відповідно, «інтегрувати» означає «формувати або поєднувати в єдине ціле». У якості синоніма словник називає слово «об'єднувати», тобто «збиратися разом, щоб сформувати єдине ціле» [17].

Дж. Сарторі під інтеграцією розуміє результат, або процес, або функцію, здійснювану відповідними агентами [16, с. 69].

В наукових колах поняття «інтеграції» аналізується не лише з точки зору процесу чи результату (стану) системи, а також функції, яку виконують певні агенти для забезпечення функціонування системи, але й міри 1) в якій члени соціальної групи поділяють схожі норми, цінності, переконання; 2) в якій різні частини соціальної підсистеми в своїй діяльності скоріш доповнюють, ніж суперечать одна одній [12, с. 15]. Таким чином соціальна інтеграція є характеристикою міри тотожності, сумісності цінностей, цілей, інтересів соціальних груп, якщо така міра є високою, то близькими поняттями, що розкривають зміст «інтеграції», є поняття «довіра», «злагода», «соціальна згуртованість», «солідарність», «партнерство», «комунікація». Отже, соціальна інтеграція може виступати певним критерієм сформованості громадянської свідомості в об'єднаних територіальних громадах, показником досягнення певного рівня довіри між всіма соціальними групами.

Т. Парсонс стверджував, що процес становлення і підтримки соціальної взаємодії між членами суспільства, взаємовідносин між ними – одна із функціональних умов існування і рівноваги соціальної системи, наряду із такими процесами, як адаптація, досягнення цілі, збереження ціннісних зразків [11, с. 54].

Інтеграція в системній теорії Т. Парсонса виступає як функціональний імператив, одна із чотирьох основних «функціональних категорій», придатних, на його думку, для опису будь-яких систем, на будь-яких рівнях соціальної взаємодії. Це обов'язкова потреба (узагальнена для всіх випадків – від соціальної системи до малої групи), виконання якої необхідно для виживання соціальної системи. На «вісях орієнтацій» Т. Парсонса, інтеграція віднесена до зовнішньої орієнтації системи. «Під інтеграцією я розумію, – пише Т. Парсонс, – в даному контексті такі структури і процеси, посередництвом яких відносини між частинами соціальної системи – людьми, виконуючими ті або інші ролі, колективами і компонентами нормативних стандартів, – або упорядковуються способом, який забезпечує гармонійне їх функціонування у відповідних зв'язках один з одним, або, навпаки, не впорядковується, причому також яким-небудь визначеним чином» [11, с. 82].

Т. Парсонс вважав інтеграцію фундаментальною властивістю або функціональним імперативом соціальної системи суспільства, яка забезпечує солідарність всіх членів суспільства і необхідний рівень їх ло-

яльності по відношенню один до одного і в цілому до системи. Соціальна система є ядром суспільства, вона забезпечує «різні порядки і рівні внутрішньої інтеграції». «Соціальний порядок потребує ясної і визначної інтеграції в сенсі послідовності нормативного устрою, з однієї сторони, і соціальної гармонії і координації – з іншої» [11, с. 124]. Тобто інтеграційні процеси, згідно з концепцією вченого, забезпечують відновлення рівноваги після збурень і гарантують безперервність і відтворення суспільства.

Також, згідно з поглядами Т. Парсонса, центральним моментом процесу соціальної інтеграції як органічної частини соціалізації виступає інтернаціоналізація культури того суспільства, де народився індивід, який «вбирає» в себе загальні цінності в процесі спілкування, або переймає інші цінності від іншого. В результаті цього наслідування загально значимим нормативним стандартам стає частиною мотиваційної структури індивіда, його потребою. Даний феномен в своїх дослідженнях представив Дж.Г.Мід: «...індивід повинен вести в свою індивідуальну свідомість соціальний процес у формі прийняття установки других індивідів по відношенню до соціальної діяльності, а потім діяти в напрямку загального соціального процесу» [7, с. 221]. Таким чином, розвиток і життєдіяльність особистості здійснюється в процесі спілкування індивіда з членами певної соціальної групи, в ході спільної діяльності, в процесі міжособистісної взаємодії. В цілому, явище взаємодії являє собою визначену систему, де в рамках процесу інтернаціоналізації існує тісний функціональний зв'язок між центрами взаємодії, і поведінка або стан одного з них відразу відображається на поведінці й стані іншого, зміни одного (домінуючого) індивіда визначають зміни в поведінці й стані його контрагенту. Звідси єдність, високий ступінь соціальної інтеграції, можливі тільки при встановленні між індивідами функціональних зв'язків, тобто відносин взаємодії.

На думку американського соціолога Ч. Міллса, проблема порядку та інтеграції стабільних систем, соціальної взаємодії, соціальної структури, зосереджується на інтеграції мотивацій і нормативних стандартів культури, які міжособистісним чином інтегрують системну дію між особистостями [8].

Німецький соціолог М. Вебер розглядає процес інтеграції через єдність самого індивіду і його поведінки. На думку вченого, окремий індивід і його поведінка є атомом соціології та історії, найпростішим елементом, який сам по собі вже не підлягає подальшому роз'єднанню [2, с. 287].

Американський філософ Ч. Кулі поняття «інтеграції» розглядав через початкову єдність суспільної свідомості, особистості й суспільства. Вчений зазначав, що єдність суспільної свідомості міститься не в тотожності, а в організації, взаємовпливі й причинному зв'язку його частин [6, с. 168].

На думку Дж.Тернера, інтеграція – це поняття, яке включає три окремі виміри: ступінь координації соціальних явищ, ступінь їх символічної уніфікації і ступінь протистояння, конфлікту між ними [18, с. 39].

Також питаннями розуміння інтеграції, її природи і типів інтегративних процесів займалися такі представники сучасної соціології, як Е. Гідденс і Ю. Хабермас. В своїх теоретичних будовах Ю. Хабермас виокремлює два світи – життєвий і системний, як дві взаємопов'язані і взаємозалежні сфери сучасного суспільства, які, на думку вченого, інтегруються за допомогою двох різних механізмів – соціальної і системної інтеграції.

В своїх роздумах про життєвий світ і систему в рамках концептуальних стратегій Ю. Хабермас стверджує: «Фундаментальна проблема соціальної теорії в тому, як задовільним чином з'єднати дві концептуальні стратегії, визначені поняттям «система» і «життєвий світ» [19, с.93]. Вченим окреслюється ще один із факторів соціальної інтеграції – комунікація.

Підхід до соціальної інтеграції концентрується на життєвому світі й на тому, як система дії інтегрована посередництвом нормативно гарантованого або досягнутого в комунікації консенсусу. Соціальні теоретики, які вважають, що суспільство об'єднано через соціальну інтеграцію, відштовхуються від комунікативної дії і ототожнюють суспільство з життєвим світом.

Британський соціолог Е. Гідденс трактував поняття «інтеграція» не як синонім згуртованості або консенсусу, а як процес взаємодії. Вчений наводить різницю між поняттями «соціальна інтеграція» і «системна інтеграція». Соціальна інтеграція – це взаємодія між суб'єктами дії. Вона визначається як системність на особистісному рівні, що передбачає просторову і часову спільну присутність агентів взаємодії. Системна інтеграція – це взаємодія груп і колективів, які складають основу системності суспільства як цілого [4, с. 223].

Вітчизняні вчені вважають, що будь-які визначення інтеграції не універсальні, оскільки вони враховують небагато елементів, котрі функціонують в соціумі. Соціальну інтеграцію вчені розглядають як сукупність процесів, завдяки яким відбувається з'єднання різнорідних взаємодіючих елементів в соціальну спільноту, ціле, систему, форму підтримки соціальними групами визначеної стійкості й рівноваги суспільних відносин. При цьому двома найбільш важливими підходами виділяють: інтерпретацію інтеграції на основі загальних цінностей (Т. Парсонс) і на основі взаємозалежності в ситуації розділення праці (Е. Дюркгейм).

Авторське трактування терміну «соціальна інтеграція об'єднаних територіальних громад» – це активна соціальна взаємодія громад в процесі об'єднання на основі нормативно гарантованого або досягнутого в комунікації консенсусу в рамках просторової спільності для узгодження спільних цілей, інтересів і цінностей з метою вирішення питань місцевого значення соціального характеру.

Враховуючи тенденції, що відбуваються в сфері децентралізації і трансформації адміністративно-територіального устрою України, соціальна інтеграція набуває властивостей засобу, механізму, за допомогою якого територіальні громади можуть стати спроможними суб'єктами самоврядування, і яким активно повинні скористатися для забезпечення суспільної єдності.

В науковій літературі найбільш дослідженими є інтеграційні процеси на рівні держав і господарюючих суб'єктів. Більшість закономірностей, властивості і ознаки, які характерні для цих рівнів, притаманні й для процесів інтеграції територіальних громад. Серед таких ознак вчені відзначають:

- пріоритетність відносин з рівнозначними учасниками по групі, ніж із аутсайдерами;
- поява нових властивостей, які неможливо отримати на індивідуальній основі;

- комплексність процесу інтеграції, його проникнення у всі елементи систем, що інтегруються тощо [9, с. 8].

При цьому територіальна інтеграція має свої специфічні характеристики, які надають їй цілі управління територіальними утвореннями, особливості суб'єктів, розташованих на їх території, а також сутність місцевого самоврядування.

В «Методичних рекомендаціях щодо збору інформації та попереднього аналізу можливості формування дієздатних громад у регіонах», розроблених Мінрегіонбудом у 2008 році, серед необхідних передумов об'єднання територіальних громад, які необхідно обов'язково враховувати, зазначено:

- культурно-географічні спільності, територіальні розбіжності в умовах та рівнях життя тощо;
- демографічна ситуація на території кожної територіальної громади та тенденції до її зміни;
- економічна діяльність та її відображення в бюджетній інформації;
- основні місця працевлаштування мешканців та напрямки їх щоденної міграції;
- етнічні, історичні, культурні особливості територій [15].

Серед ключових суб'єктів інтеграції слід відзначити соціальні групи і бізнес-структури. Враховуючи різноманітність інтеграційних процесів, можна виділити основні елементи, навколо яких відбувається концентрація суб'єктів інтеграції і їх взаємодія. Для соціальних груп – це міста праці, центри надання соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист тощо), культурного і духовного життя, місця рекреації. Для бізнес-структур – це ринки збуту продукції, інженерно-технічна та комунікаційна інфраструктура, місцезнаходження ресурсів. Відсутність об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури вимушує суб'єкти інтеграції до заміщення відсутніх елементів системи поза межами території, на якій вони розташовані. Таким чином інтеграція є ефективним механізмом заповнення або відновлення відсутніх елементів у структурі, яка деформована зовнішніми або внутрішніми обставинами.

Навіть поза контекстом децентралізації, територіальні громади часто стикаються із багатьма проблемами, які можуть деформувати їх структуру, – нестабільність економічної ситуації в країні, демографічна криза, міграція населення, зміни в законодавчому полі. Адаптуючись до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища, територіальні утворення здатні відновлювати відсутні елементи структури, необхідні для збалансованого і стійкого розвитку, за межами своєї території. Якщо таке відновлення є систематичним і довготривалим процесом, з часом нові елементи інтегруються в соціально-економічну систему громади, доповнюють її і стають повноцінними частинами.

В умовах децентралізації необхідність інтеграції територіальних громад обумовлена не лише потребою адаптації системи через компенсацію елементів структури, порушеної під впливом екзогенних та ендемогенних факторів, але й потребою докорінної реформи управління територіально-адміністративними утвореннями, яка є складовою державної політики.

О. Оргієць виділяє наступні передумови досягнення успіху в проведенні інтеграції територіальних гро-

мад, віддаючи перевагу соціально-ціннісним орієнтирам членів громад, а саме:

- певний ступінь лояльності, відсутність ворожого ставлення до сусідньої громади;
- сумісність цінностей, серед яких можна виділити етнокультурні традиції, звичаї, загальні правила та норми поведінки;
- очікування спільних винагород (наприклад, одержання фінансової підтримки об'єднаним територіальним громадам на формування відповідної інфраструктури);
- спільна ідентичність в соціально-економічних питаннях (спільний власник оброблюваних земель, сільськогосподарських або виробничих підприємств, єдині надавачі соціальних послуг тощо);
- взаємна відповідальність спільнот, що мають інтегрувати;
- взаємне передбачення поведінки всіх учасників інтеграції [10, с. 185].

На нашу думку, результативність інтеграції територіальних громад буде залежати від наступних передумов та чинників:

- необхідності й доцільності створення інтегрованих структур управління та адміністрування;
- наявності спільних інтересів суб'єктів інтеграції на основі економічної взаємозалежності або вигоди; культурної ідентичності або сумісності; територіальної близькості;
- прагнення об'єднання на основі або досягнення комунікативної згоди, або силового примусу.

Специфіка територіальної інтеграції міститься в характері її ініціалізації. Так, інтеграція бізнес-структур будується на прагненні підвищення економічної ефективності їх діяльності, а сама інтеграція має, як правило, економічний характер. В основі територіальної інтеграції знаходиться соціальна складова. В контексті децентралізації, в умовах створення фінансово спроможних територіальних громад, об'єднання й інтеграція територіальних громад є життєвою необхідністю, оскільки дозволяє територіальним громадам спільно вирішити власні проблеми шляхом оптимізації ресурсів.

Звісно, на практиці процеси соціальної інтеграції громад охоплюють нерівнозначні за статусом, можливостями і ресурсами територіальні утворення, що неминуче супроводжується конфліктами.

С. Баліченко виділяє три наступні моделі соціальної взаємодії в процесі інтеграції і об'єднання з точки зору виникнення та подолання можливих конфліктів:

- зі збалансованими позитивними та негативними соціальними обличчями учасників, гармонійну та неконфліктну;
- конфліктну модель, де надмірне прагнення до інтеграції починає пригнічувати негативне соціальне обличчя, тобто руйнує «приватне недоторкане коло» учасників, і виникає внутрішній конфлікт;
- конфліктну модель «недовіри», де прагнення до відродження створення захисного панцира навколо внутрішнього світу робить консенсус неможливим [1, с. 16].

В своїх дослідженнях О. Пилипів зазначає, що об'єднання територіальних громад має бути ефективним у випадках, якщо територіальні громади об'єд-

нуються навколо явного лідера, тобто, коли центр економічної активності притягує до себе прилегли територіальні громади. Якщо ж серед невеликих територіальних громад немає такого лідера, то, ймовірно, вони на добровільних засадах не захочуть об'єднуватися, оскільки при цьому виникає низка складних проблем, пов'язаних із справедливим перерозподілом консолідованих коштів [13, с. 56].

Аналізуючи процес інтеграції територіальних громад більшість дослідників виділяють її властивість, яка пов'язана із проходженням соціальними спільнотами певних стадій, хоча деякі вчені висловлюють цікаву думку, що соціальна інтеграція нагадує, скоріш, «процес збирання конструктора, коли спільнота збирається з усіх своїх основних елементів і частин протягом всієї своєї історії, в процесі свого етнокультурогенезу» [20, с. 438].

На думку С. Баліченко, інтеграція не зводиться до поступової побудови спільного соціокультурного простору, а полягає в одночасній актуалізації низки факторів, кожен з яких відповідає за спроможність до функціонування об'єднаної спільноти [1, с. 12].

Найбільші ризики в процесі інтеграції територіальних громад пов'язані з потенційним домінуванням більшого поселення та неповагою до потреб маленьких сіл. Дослідження впливу адміністративно-територіальних перетворень на розвиток поселень показують, що позбавлення статусу центрів сільських рад у процесі створення об'єднаних територіальних громад призводить до занепаду так званих периферійних сіл, посилення міграційних процесів, а також до знелюднення сільських поселень, особливо невеликих [3, с. 47].

Уникнення цієї ситуації можливо досягти шляхом розробки відповідної державної програми підтримки периферійних поселень, вдосконалення виборчої системи на основі збалансованого представництва інтересів, впровадження стратегії розвитку інтегрованих спільнот, збереження і захист ідентичності малих поселень, механізмів участі громад у прийнятті важливих рішень місцевого значення.

Успішна інтеграція, що є елементом державної політики, при масовій підтримці членів громад, що інтегруються, відбувається, як правило, у відкритих, демократичних суспільствах. Однак, ця співпраця є складною, її процес є тривалим, вона супроводжується певними інтеграційними ризиками, уникнути яких сприяють активні заходи державної політики.

В наукових колах поняття «інтеграції» аналізується не лише з точки зору процесу, чи результату (стану) системи, а також функції, яку виконують певні агенти для забезпечення функціонування системи, але й міри 1) в якій члени соціальної групи поділяють схожі норми, цінності, переконання; 2) в якій різні частини соціальної підсистеми в своїй діяльності скоріш доповнюють, ніж суперечать одна одній. Соціальна інтеграція виступає критерієм сформованості громадянської свідомості в об'єднаних територіальних громадах, показником досягнення певного рівня довіри між всіма соціальними групами.

Враховуючи тенденції, що відбуваються в сфері децентралізації і трансформації адміністративно-територіального устрою України, зазначаємо: соціальна інтеграція набуває властивостей засобу, механізму, за

допомогою якого територіальні громади можуть стати спроможними суб'єктами самоврядування, і яким активно повинні скористатися для забезпечення суспільної єдності.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку містяться у площині виявлення соціальних проблем, з якими можуть стикатися територіальні громади в ході об'єднання, і пошуку механізмів державного регулювання щодо їх подолання.

Література.

1. Баліченко С. П. Комунікативні засади інтеграційних процесів у сучасному суспільстві: дис...канд. філософ. наук. Донец. нац.ун-т.-Донецьк, 2005. 16 с.
2. Вебер М. Хозяйство и общество: очерки понимающей социологии: в 4-х томах .Том 2. Общности. Издательство: Высшая школа экономики, 429 с.
3. Вишотравка Й. М. Вплив адміністративно-територіальних перетворень на історичний розвиток поселень (на прикладі міст Львівської області. Теоретичні та прикладні питання державотворення: електрон. наук. фахове вид. ОРІДУ НАДУ при Президентові України. 2008. Е-2). С. 46–51.
4. Гіденс Е. Соціологія. Київ, Основи. 1999р. 726 с.
5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда: метод социологии. Москва: Наука, 1991. 575 с.
6. Кулі Ч.Х. Человеческая природа и социальный порядок: пер. с англ. Москва: Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. 320 с.
7. Мид. Дж. Социальное сознание и сознание смысла / пер. с англ. Р. Э. Бараш. Эпистемология & философия науки. 2013. Т. XXXV. (№ 1). С 219–227.
8. Міллс Ч. Ситуативні дії і словники мотивів. URL: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWVpbnxjYXJsenJhanRtaWxsc3xneDo2ZmM1YzVjM2I2OGYyZjc>.
9. Недюха М. П., Михайлич О. В. Соціальна самоорганізація як засіб розвитку місцевого самоврядування в Україні. Віче. 2007. С. 7–11.
10. Оргієць О. Інтеграція комунізованих територіальних громад під час проведення адміністративно-територіальної реформи як необхідна умова ефективного розвитку місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. праць ОРІДУ. 2012. Вип. 1(49). С. 182–186.
11. Парсонс Т. Система координат действия и общая теория систем: культура, личность и место социальных систем. *Американская социологическая мысль*. Москва, 1996. 151 с.
12. Паталаха В. Ф. Інтеграція громадян в соціально-політичному розвитку суспільства: дис...канд. філософ. наук. Київський нац. ун-т. ім. Т.Шевченка. Київ, 2010. 18 с.
13. Пилипів В. В. Територіальна організація управління в Україні: ідеологія реформування. *Регіональна економіка*. 2011. (№ 3). С. 54–60.
14. Політологічний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М.Ф. Головатого та О. В. Антонюка. Київ: МАУП, 2005. 792 с.
15. Про Методичні рекомендації щодо збору інформації та попереднього аналізу можливості формування дієздатних громад у регіонах. Рішення Колегії Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 23.10.2008 р. №93. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN41224.html.

16. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии. Полис. 2003. № 5. С. 67–77.
17. Словник Мірріама-Вебстера. URL: <https://context.reverso.net>.
18. Тернер. Дж. Аналитическое теоретизирование. *Теория общества*. Москва, 2001. С. 148.
19. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / пер. с нем. Санкт Петербург: Наука, 2001. 380 с.
20. Цивилизационная структура современного мира: в 3 т. Т. 3. Цивилизации Востока в условиях глобализации; Кн. 1. Мусульманско-афразийская и индийско-южноазиатская цивилизации / Ю. Н. Пахомов, Ю. В. Павленко, Д. О. Варнавский, Л. С. Васильев, Н. И. Вергелес ; Ин-т мировой экономики и междунар. отношений НАН Украины. Київ: Наук. думка, 2008. 544 с.